

باشد و چه بسا در سال ها و دهه ها و قرن های آینده که غربال تاریخ سره ها را از ناسره ها متمایز کرد، کسانی بیایند و دقیق تر از منتقدان روزگار ما به نقد و بررسی این جریان شعری بپردازند. با این حال، به نظر می رسد علاوه بر فصل های گنجانده شده در این کتاب، مناسب بود که مولف به فصلی مفصل در باب ترسیم سیمای دقیق تری از جریان شعر انقلاب، با توجه به زمینه های بروز و ظهور و دامنه گسترده و تأثیر گذاری آن بپردازد که اگر چنین می شد، ما امروز با کتابی روبه رو بودیم که احتمالاً نام آن «شعر انقلاب» می بود، نه «ده شاعر انقلاب» که در واقع مجموعه ای از مقالات است تا یک کتاب پژوهشی باشد.

■ تلفیق ذوق شخصی با فرمالیسم

مؤلف در مقاله ای که با عنوان «شعر انقلاب در یک نگاه» نوشته و آن را در طلیعه «ده شاعر انقلاب» قرار داده است، به موضوعاتی همچون «نگاهی به پیشینه»، «انقلاب و شعر برای انقلاب»، «جنگ تحمیلی و متعلقات آن»، «رحلت امام»، «شعر دوران ثبات»، «در نگرش محتوایی»، «در نگرش صوری»، «شعر انقلاب و جریان های روشنفکری» و «در بیرون مرزها» به طور بسیار خلاصه و بر حذر از جزئی نگرایی پرداخته است که شاید اگر همین مقدمه را به شکلی مفصل تر، دقیق تر و در نتیجه علمی تر با توجه به شواهد و امثال می نوشت و می توانست بین جزئیات این مقاله ابتدایی و شاخصه هایی که برای شعر انقلاب در آن بر شمرده است با مقاله های ده گانه متن کتاب ارتباطی دقیق تر و منسجم تر برقرار کند، به نوعی می توانست به ترسیم سیمای کلی از جریان شعر انقلاب اسلامی دست یابد. البته شاید دلیل این که مؤلف نخواسته یا نتوانسته است این ارتباط را برقرار کند، این باشد که مقاله ها را در زمان های مختلف نوشته است و شاید هنگام نوشتن آن ها هرگز به این نیندیشیده باشد که این مقاله ها

بعداً قرار است فصل های یک «کتاب» را شکل دهند. نکته روشن این است که کتاب «ده شاعر انقلاب» بیشتر از آن که در قالب یک اثر پژوهشی مستقل درباره شعر انقلاب اسلامی باشد، شبیه ویژه نامه مجله ای است که این شماره خود را به این موضوع اختصاص داده و همه مقاله ها را یک نفر نوشته است.

در هر کدام از مقاله های این کتاب نیز همان طور که مؤلف در مقدمه توضیح داده است، روش نقد کمابیش منحصر به شاعری است که موضوع مقاله واقع شده است.

انتقادی که این جا می توان مطرح کرد این است که بهتر بود منتقد در ابتدا به توصیف روش نقد خود و دلایل انتخاب آن بپردازد و در سراسر متن کتاب به آن وفادار بماند. شاید همین نقد ذوقی که مؤلف آن را برگزیده و مورد پسند شاعران جوان دانسته، وجه تفاوت این کتاب با یک نوشتار علمی پژوهشی باشد. البته این نقد ذوقی به هیچ وجه در ورطه سخنان غیر ادبی نیفتاده است، بلکه همواره به نقد صورت گرایانه گرایش دارد و مؤلف در هیچ کدام از مقاله ها از بررسی های صوری شعر غافل نبوده است. وی در نقد هر شاعر، شاخصه هایی همچون قالب، زبان، صور خیال و دیگر آرایه های ادبی را در کنار اشاراتی به محتوای شعرها بررسی کرده است که این بررسی ها نشان می دهد محمد کاظم کاظمی به نقد صورت گرایانه شعر در معنای سنتی و ایرانی شده آن گرایش دارد.

در مجموع می توان گفت تلفیق نقد ذوقی با نقد صورت گرایانه، نثر روایی و توصیفی، آوردن شواهد و امثال در جای جای نقدها و همچنین ایجاز و اختصار و سهل الوصول بودن نقدها برای عموم مخاطبان از ویژگی های نقدهای این کتاب است.

■ پایانی برای آغاز

در پایان کتاب، محمد کاظم کاظمی که خود از شاعران معاصر است، پس از طرح این نکته که شعر جوانان این روزگار در قیاس با شعر شاعران پیشکسوت انقلاب اسلامی در حال پیشرفت و جهش بوده است، به نقش شاعران پیشکسوت در کشف و تربیت جوان ترها اشاره کرده و ضمن حق گذاری و سپاس داری از این شاعران، خاطر نشان کرده است: «باشد که روزی به هم نسلان من توفیقی دست دهد تا با گزارش تاریخی از فعالیت های ادبی این نسل، حق مطلب را در آن زمینه نیز ادا کند.» با توجه به همین جمله که اتفاقاً جمله پایانی کتاب است، باید بگوییم که «ده شاعر انقلاب» می تواند نقطه آغاز از جمندهی برای جریان شناسی شعر انقلاب اسلامی باشد تا با پژوهش هایی از این دست و البته کامل تر، منسجم تر و دقیق تر، بتوانیم سیمای جریان شعر انقلاب اسلامی را از دیدگاه منتقدان و پژوهشگران این روزگار برای خودمان و آیندگانمان ترسیم کنیم.

* می توان برخی از مهم ترین شاخصه های سبکی شعر انقلاب اسلامی را این گونه بر شمرد: اعتقاد به رسانه بودن شعر، سادگی و همه فهم بودن زبان، نمادپردازی، رواج روحیه حماسی و مقاومت، بیان مفاهیم معنوی و عرفانی، کاربرد تلمیحات و اشارات و اساطیر ملی و دینی و ...
* مؤلف کتاب «ده شاعر انقلاب» با این توضیحاتی که در مقدمه داده، به نوعی منتقدان کتاب خود را خلع سلاح کرده و توقع مخاطبان را از خواندن کتابی انتقادی درباره شاعران انقلاب، به تناسب نوشته های خود در این کتاب، راهنمایی کرده است